

І.М. Грищенко (Київський національний університет технологій та дизайну, Україна)

Ю.В. Гончаров (Київський національний університет технологій та дизайну, Україна)

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ НА РИНОК ПРОДУКЦІЇ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті викладено теоретично-методологічні засади, методичні положення й практичні рекомендації щодо вдосконалення системи управління розвитком легкої промисловості України із врахуванням дії угод СОТ. Досліджено вплив вступу України до СОТ на розвиток галузі та на внутрішній ринок за даною групою товарів народного споживання. Розглядаються проблеми адаптації вітчизняного законодавства до вимог СОТ.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, зовнішня торгівля, товарна група, секторальна ініціатива, структура експорту/імпорту, захисні ринкові механізми.

Табл. 3. Рис. 2. Літ. 15.

І.М. Грищенко (Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина)

Ю.В. Гончаров (Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина)

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВЛИЯНИЯ ВСТУПЛЕНИЯ УКРАИНЫ В ВТО НА РЫНОК ПРОДУКЦИИ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье изложены теоретико-методологические основы, методические положения и практические рекомендации по совершенствованию системы управления развитием легкой промышленности с учетом действия соглашений ВТО. Исследовано влияние вступления Украины в ВТО на развитие отрасли и на внутренний рынок по данной группе товаров народного потребления. Рассматриваются проблемы адаптации отечественного законодательства к требованиям ВТО.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, внешняя торговля, товарная группа, секторальная инициатива, структура экспорта/импорта, защитные рыночные механизмы.

I.M. Gryshenko (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine)

Y.V. Goncharov (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine)

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF UKRAINE JOINING WTO UPON TEXTILE MARKET

The article presents the theoretical and methodological grounds, methodological principles and practical recommendations concerning the improvement of the development management system within Ukrainian textile industry taking into account the WTO's agreements. The influence of Ukraine joining the WTO upon the development of the considered industry and upon the internal market of the related products is studied. Problems in the national legislation adjustment to the WTO requirements are considered.

Keywords: World Trade Organization; external trade; commodity group; sectoral initiative; the import/export structure; market protection mechanisms.

Постановка проблеми. У травні 2008 р. Україна офіційно стала повноправним членом СОТ. Таким чином, наша країна приєдналася до клубу зі 152 країн світу, основними завданнями якого є гармонізація законодавства, що регулює

торговельно-економічні міжнародні відносини і вироблення єдиних принципів і правил гри на світовому ринку (нині організація вже включає 156 країн-учасниць). Членство в СОТ – суттєвий чинник змін у майже усіх сферах життя країни, починаючи від загальних питань економічного розвитку і закінчуючи потребою докорінного переопрацювання значної частини законодавчої бази.

Аналіз основних принципів і засад ведення міжнародної торгівлі, які декларує організація, засвідчує, що поряд із вимогами лібералізувати економічні відносини та мінімізувати втручання державних органів влади в економічне життя суб'єктів господарювання, установчі документи СОТ передбачають достатню кількість механізмів захисту національної економіки, особливо в перші роки після вступу країни до організації, коли вона стикається із суттєвим загостренням конкуренції на внутрішньому ринку, що становить значну небезпеку для місцевих виробників, в т.ч. і підприємств-виробників взуття й шкіргалантереї. Разом із тим, слід зазначити, що «українські взуттєві підприємства повністю залежать від імпорту устаткування, яке в Україні взагалі не виготовляється, при цьому воно є дуже дорогим (напр., вартість машини для прибивання каблука до жіночого взуття становить 30–50 тис. євро)» [4]. Створення 100 робочих місць в галузі потребує від 500 тис. євро інвестицій тільки для закупівлі виробничого устаткування без врахування витрат на оренду приміщень [4]. Нині підгалузь забезпечує роботою до 30 тис. працівників [8]. З цієї позиції вступ нашої країни до СОТ сприяв зменшенню імпортного мита, а відповідно, й вартості зазначеного вище обладнання. Отже, створює додаткові стимули для розвитку вітчизняного виробництва.

Таким чином, аналіз впливу наслідків членства України в СОТ на розвиток промислових підприємств, в т.ч. в легкій промисловості, – це завдання, що потребує системного підходу, а результати дослідження не можуть трактуватися однозначно й однобічно. Залишається також і необхідність врахування дії несприятливих чинників глобальної фінансової кризи, яка більшою мірою позначилася на економічному розвитку країн Західної Європи та постсоціалістичних економік та значно менше – на макроекономічних показниках країн Південно-Східної Азії, зокрема, Китаю та Індії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес інтеграції України до СОТ супроводжувався значною кількістю наукових праць, у яких досліджується вплив угод і правил СОТ на розвиток вітчизняної промисловості та ринок товарів народного споживання. Зазначеній проблематиці присвячені праці таких вітчизняних науковців, як В.Г. Андрійчук [2], І.В. Бураковський [6; 8], В.М. Линник [11], С.Г. Осика [13], В.Т. П'ятницький [13], Ю.В. Шпирка [11] та інших. Дослідження даної тематики приводились Міністерством економіки України (нині – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), Міністерством промислової політики України (нині – Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України), Національним банком України, Державною митною службою України, Державним комітетом статистики України (нині – Державна служба статистики України) та іншими органами державної влади, а також незалежними інституціями, в т.ч. Асоціацією «Укрлегпром» та Лігою виробників взуття, шкіргалантереї, хутряних виробів «Укршкірвзуттепром».

Невирішені частини проблеми. В Україні бракує захисних ринкових механізмів і заходів з підтримки вітчизняного виробника як шкіряно-взуттєвої продукції, так і натуральної шкірсировини для їх виробництва, які водночас не повинні суперечити угодам та вимогам СОТ (насамперед щодо захисту від недобросовісної конкуренції, лібералізації роботи дозвільної системи й органів стандартизації та сертифікації України).

Мета дослідження: здійснення ретроспективного аналізу впливу вступу України до СОТ на розвиток підприємств-виробників взуття та шкіргалантереї, а також на внутрішній ринок за даною групою товарів народного споживання; розробка методичних положень і практичних рекомендацій щодо управління розвитком легкої промисловості України з урахуванням дії угод СОТ.

Основні результати дослідження. В результаті більш ніж 60-річного досвіду діяльності СОТ сформовано низку визначальних принципів і підходів до роботи суб'єктів господарювання та функціонування національних економік в цілому, яких слід дотримуватися всім членам організації, а також країнам-претендентам на вступ до СОТ (рис. 1).

Якщо конкретизувати вимоги, які взяла на себе Україна в процесі інтеграції до СОТ, то слід зазначити, що в рамках СОТ діє низка секторальних угод та ініціатив, які регулюють умови торгівлі товарами окремих секторів промисловості (визначають єдиний рівень максимальних імпорتنих тарифів, які встановлюють усі країни-учасники такої секторальної угоди). На переговорах щодо вступу до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання та до 2010 р. приєдналася до таких секторальних угод та ініціатив у промисловій сфері: «Хімічна гармонізація», «Сталь», «Іграшки», «Деревина», «Текстиль та одяг», «Кольорові метали», «Фармацевтичні препарати», «Папір», «Сільськогосподарська техніка», «Меблі», «Інформаційні технології», «Наукове обладнання», «Будівельна техніка», «Медичне обладнання», «Цивільна авіація» тощо.

Зазначені угоди та ініціативи передбачають нульову ставку ввізного мита у кінцевому році виконання зобов'язань, крім секторальної ініціативи «Хімічна гармонізація», де ставки становлять 5,5% та 6,5%, і секторальної угоди «Текстиль та одяг», максимальні ставки в якій в окремих видах продукції становлять до 17,5%. Загалом, після приєднання до СОТ середньоарифметична ставка імпортного митного тарифу на промислові товари повинна знизитися до 4,85% (до – 8,32%) [12, 21].

До секторальних угод, які в найбільшій мірі вплинуть на розмір надходжень до бюджету України й можуть суттєво вплинути на вітчизняний внутрішній ринок і позиції місцевих товаровиробників, відносяться такі: «Іграшки», «Папір», «Сільськогосподарська техніка» (особливо трактори), «Меблі», «Інформаційні технології», «Цивільна авіація» та «Дистильовані спирти». Хоча обсяг тарифних ставок по першій позиції суттєво знизився, але це жодним чином не позначилося на вітчизняних виробниках, які не мали сильних позицій на ринку. Щодо позиції «Папір», то зниження тарифних ставок з 3% до нульової остаточно може підірвати позиції підприємств целюлозно-паперової промисловості і зазначений імпортований товар може зайняти ще більшу долю на ринку України. Найбільш проблемною секторальною угодою

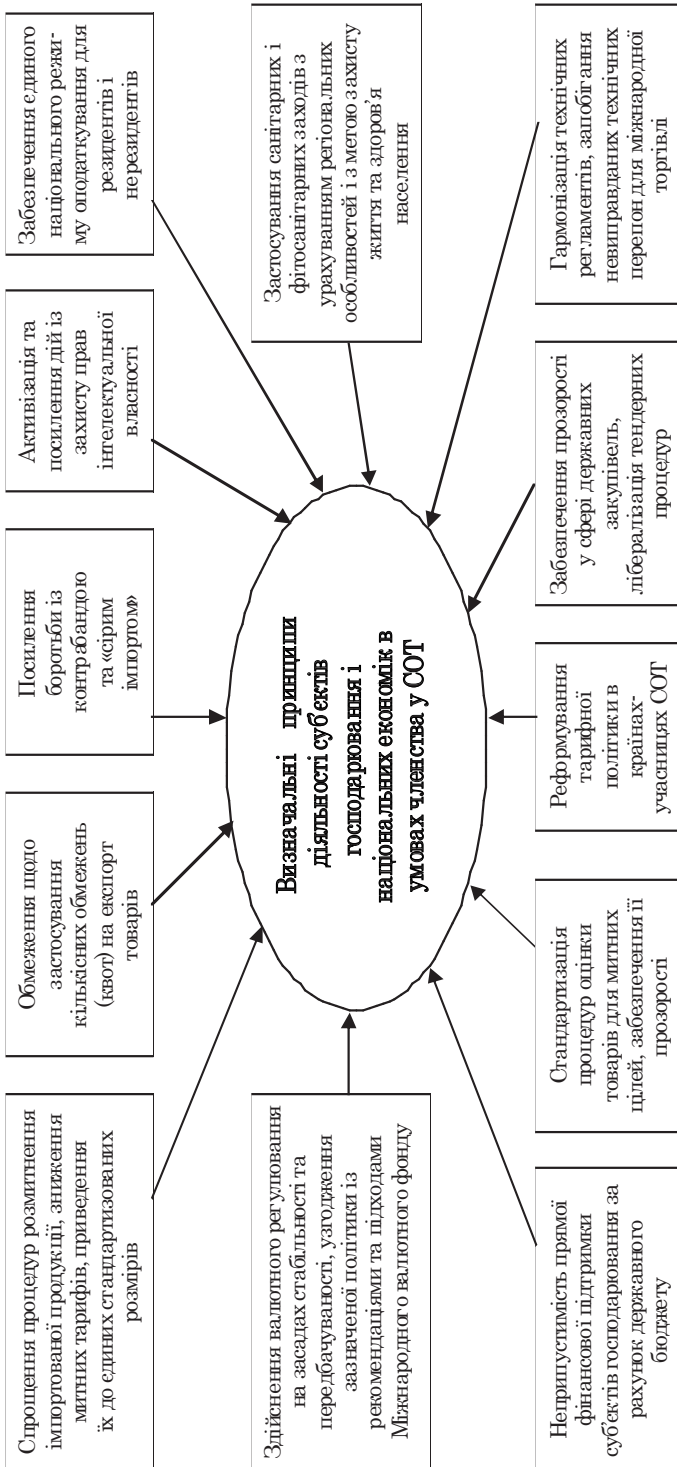

Рис. 1. Визначальні принципи діяльності суб'єктів господарювання і національних економік в умовах членства у СОТ, розроблено за [10, 23–24]

можна вважати «Сільськогосподарська техніка», адже тарифні ставки на імпорт тракторів до її прийняття становили понад 10%, що також сприятиме можливому збільшенню імпорту такої техніки (єдина конкурентна перевага вітчизняної – значно нижча ціна). Схожа ситуація складається і внаслідок прийняття секторальної угоди «Меблі», до прийняття якої тарифні ставки на імпорт становили 9,6%. Вітчизняна деревообробна промисловість знаходиться під загрозою, оскільки угода стимулюватиме експорт необробленої деревини, а не подальшу її обробку на території України. Інтеграція до СОТ також може мати значний вплив на виробництво спирту, тому що до 2008 р. по даній товарній позиції були встановлені значні імпорتنі тарифи. Частина секторальних угод, які були взяті на себе Україною, не несуть суттєвої загрози для вітчизняних виробників, оскільки за деякими групами товарів уже діяли досить невисокі ліберальні митні, іноді нульові тарифи (позиції «Сталь», «Фармацевтичні препарати», «Медичне обладнання»).

Дані Державної служби статистики України свідчать про загальну активізацію міжнародної торгівлі після вступу України до СОТ. Експорт товарів та послуг у 2008 р. зріс порівняно з попереднім на 34,9%, тоді як у 2007 р. було зафіксовано зростання у розмірі 27,2%. Аналогічну ситуацію можна спостерігати з імпортом – у 2008 р. його обсяги склали 140,3% порівняно із попереднім роком, а в 2007 р. – 134,5%. До 2011 р. показники приросту обсягів експорту та імпорту збереглися та порівняно з 2010 р. становили 33,1% та 36% відповідно. Відбувається суттєве погіршення зовнішньоторговельного балансу України. Протягом першого року України в СОТ баланс погіршився, його дефіцит складав 13,3 млрд. дол. США у 2008 р. порівняно з 7,3 млрд. дол. США. У 2010 р. цей показник був на рівні близько 9,4 млрд. дол. США, проте за 2011 р. показник різко підвищився до 14,2 млрд. дол. США [9, 2]. Стає очевидним, що в умовах докризового зростання, коли обсяги споживання товарів населенням України були значними, вітчизняна економіка не могла забезпечити потреби громадян і суттєво поступалася позиціями зарубіжній, так само починає поступатися і в період посткризової економічної стабілізації та зростання 2010–2011 років.

Результати аналізу структури імпорту й експорту товарів легкої промисловості наведено на рис. 2. З даних рис. 2 видно, що за останні 4 роки Україна була більшою мірою імпортером продукції легкої промисловості, ніж її експортером. До 2008 р. цей ринок у цілому за структурою загального товарообороту скорочувався (більші частки були у високотехнологічної продукції машинобудування, хімічної промисловості).

Із вступом України до СОТ у 2008 р. спостерігаємо подальше і прискорене зниження експортних можливостей вітчизняних підприємств, натомість частка продукції легкої промисловості в загальному імпорті до 2010 р. суттєво зросла. Це негативна тенденція. Тільки до 2011 р. відбулося досить значне скорочення частки продукції легкої промисловості в структурі імпорту України – майже у 1,5 раза (з 4,4% до 2,9%). Але таке скорочення імпорту – це лише наслідок активізації роботи Державної митної служби та підвищення в результаті цього середньої ввізної вартості одиниці продукції, а не результат покращення роботи вітчизняних підприємств і збільшення обсягу продажів саме

вітчизняної продукції на ринку. Існує значна загроза, що вивільнену ринкову нішу поступово займатимуть товари «секонд-хенд», контрабандна та контрафактна продукція.

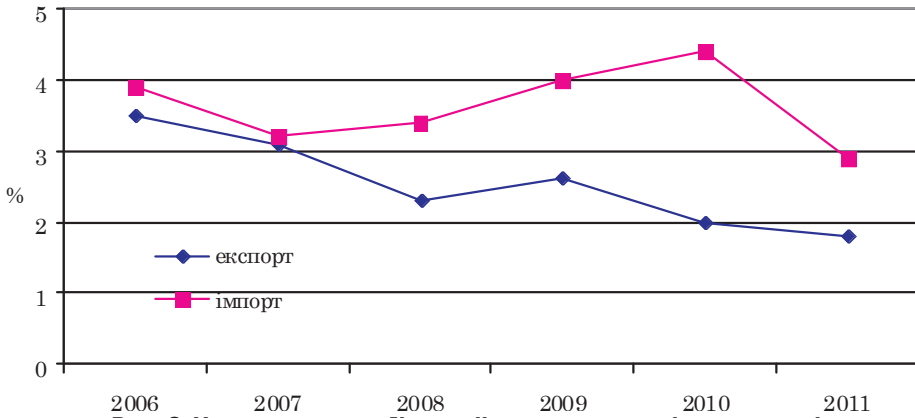

Рис. 2. Частка продукції легкої промисловості в структурі експорту/імпорту за період 2006–2011 рр. по Україні, %, складено за [15]

Є підстави стверджувати, що відкриття кордонів і торговельних бар'єрів сприяло ввезенню в Україну зазначеної продукції, тоді як українські підприємства не змогли скористатися такими можливостями і, зважаючи на посилення конкуренції на ринку, ще більше втратили свої позиції. Зростання показників у структурі експорту в 2009 р., по-перше, пояснюється впливом економічної кризи, коли товари першої необхідності (одяг і харчування) починають витісняти з товарообороту високотехнологічну продукцію та засоби виробництва, по-друге, це зростання було знівельовано ще суттєвішим зростанням частки продукції легкої промисловості в структурі імпорту. Таким чином, імпортозалежність України щодо продукції легкої промисловості із вступом України до СОТ зросла. Галузь виявилася невідповідною до нових умов господарювання, державними органами влади було розроблено недостатньо механізмів захисту галузі від ще більшого загострення кризи.

Слід зазначити, що імпорт/експорт шкіряно-взуттєвої продукції (товарів групи 64 за УКТ ЗЕД) не підпадає під дію секторальних угод. Митна ставка залишається на рівні 10% від митної вартості продукції, незалежно від країни походження. У табл. 1 продемонстровано, яким чином змінювалися обсяги експорту та імпорту взуття в період 2007–2011 років. Вплив вступу України до СОТ на розвиток взуттєвого виробництва промисловості не можна трактувати однозначно. За більшістю товарних груп у деякі періоди спостерігається випередження темпів приросту за імпортом, порівняно з аналогічним показником за експортом, або ж темпи падіння обсягів експорту перевищували темпи зниження імпорту. Крім того, слід окремо відзначити, що протягом 4 років за аналізованими видами виробництва немає сталих тенденцій зростання, що також збільшує чинник невизначеності та не сприяє залученню додаткових інвестицій в роботу підприємств легкої промисловості.

Таблиця 1. Динаміка імпорту та експорту шкіряно-взуттєвої продукції (за товарною групою 64) за період 2007–2009 рр. по Україні*

Найменування та код товару	Імпорт, %			Експорт, %				
	2008 р. до 2007 р.	2009 р. до 2008 р.	2010 р. до 2009 р.	2011 р. до 2010 р.	2008 р. до 2007 р.	2009 р. до 2008 р.	2010 р. до 2009 р.	2011 р. до 2010 р.
Водонепроникне взуття з підшвою і верхом з гуми або пластмаси, який не прикріплюється до підшви і не з'єднується з нею ні нитковим, ні шпильковим, ні гвинтовим, ні гвинтовим, ні будь-яким іншим подібним способом (6401)	160,3	55,7	172,7	156,5	141,5	49,7	121,4	111,0
Інше взуття на підшві та з верхом з гуми або пластмаси (6402)	328,4	50,7	225,5	32,7	146,2	85,9	87,2	117,6
Взуття на підшві з гуми, пластмаси, натуральної чи композиційної шкіри та з верхом з натуральної шкіри (6403)	225,9	51,9	128,7	131,3	102,9	80,1	135,6	120,2
Взуття на підшві з гуми, пластмаси, натуральної або композиційної шкіри та з верхом з текстильних матеріалів (6404)	183,3	70,0	104,4	139,5	103,6	107,5	116,1	138,9
Інше взуття (6405)	236,1	30,0	158,2	75,6	84,5	59,2	103,8	104,1
Частини взуття (включаючи верх взуття з прикріпленою або неприкріпленою внутрішньою устілкою); вкладні устілки, устілки під п'ятку і подібні знімні деталі; гетри, гамаші та подібні вироби та їх частини (6406)	103,3	94,4	160,0	144,7	128,9	80,8	125,0	116,4
Разом за групою 64 (крім 6406)	263,6	51,7	176,9	65,6	112,8	81,6	119,7	121,6

* складено за даними [14].

Так, за товарною групою 6401 «Водонепроникне взуття з підошвою і верхом з гуми або пластмаси, який не прикріплюється до підошви і не з'єднується з нею ні нитковим, ні шпильковим, ні гвіздковим, ні гвинтовим, ні будь-яким іншим подібним способом» за всіма періодами спостерігається стале випередження динаміки імпорту щодо експорту продукції. Окрім 2009 р., цей ринок зростає, проте за рахунок іноземних гравців на ньому, при чому з року в рік відставання у нарощенні експорту стає все більш помітним, порівняно з розширенням імпорту (у 2008 р. – 19%, у 2010 р. – вже 51% та 45% – у 2011 р.).

За іншими товарними групами (6402–6405) ситуація з року в рік змінюється. Найбільш позитивним виявився 2009 р., коли відбулося значне звуження ринку з причин падіння купівельної спроможності громадян і підприємств унаслідок дії фінансово-економічної кризи. За таких умов відбувалося стрімке скорочення імпорту продукції, що дало змогу вітчизняним підприємствам частково зайняти вивільнену ринкову нішу. Найбільш несприятливим виявився 2008 р., коли обсяги імпорту продукції значно перевищували обсяг експорту вітчизняних товарів. Така ситуація спостерігалася на ринку, що стрімко зростає, тобто за відносно сприятливих умов господарювання.

Із вступом України до СОТ, починаючи з 2009 р., суттєво покращилися показники торговельного балансу в галузі за товарною групою 6406 «Частини взуття (включаючи верх взуття з прикріпленою або неприкріпленою внутрішньою устілкою); вкладні устілки, устілки під п'ятку і подібні знімні деталі; гетри, гамаші та подібні вироби і їх частини». Зокрема, динаміка обсягів експорту даних товарів скорочувалася при зростанні імпорту. Це свідчить про активізацію вітчизняних підприємств щодо закупівлі сировини для виробництва готової продукції, що може сприяти збільшенню її випуску та відповідно збільшенню частки вітчизняного взуття на споживчому ринку України.

Слід підкреслити, що за умов розширення ринку й економічного зростання вітчизняні підприємства-виробники взуття та легкої промисловості в цілому значно більше втрачають у ринковому середовищі, яке регулюється нормами та положеннями СОТ, в той же час у період кризового скорочення ринку та падіння рівня платоспроможного попиту негативна дія лібералізації ринкових відносин, характерна для СОТ, суттєво пом'якшується.

З урахуванням значної диспропорції в розвитку країн-учасниць ГАТТ/СОТ, яка за свою 60-річну історію стала глобальною організацією, разом із низкою вимог до лібералізації міжнародної торгівлі та внутрішньої економічної політики, установчі документи СОТ передбачають значну кількість перехідних положень і легальних захисних механізмів для найменш розвинутих країн та нових членів організації, що відповідає її основним програмним цілям (створення рівних можливостей розвитку країн світу та глобальне підвищення рівня життя). Особливо це актуально для країн із перехідною економікою, в тому числі й України, де виникають об'єктивні проблеми використання ринкових механізмів і важелів управління національним господарством і вирішення торговельних суперечок. Проілюструємо зазначене положення у табл. 2, акцентуючи увагу на найгостріших проблемах, які спостерігаються в роботі промислових підприємств України після вступу до СОТ, з одного боку, та розглядаючи дозволені угодами СОТ захисні механізми – з іншого [13, 75–76].

Таблиця 2. Дозволені захисні механізми і протекціоністські дії для підприємств легкої промисловості України за угодами СОТ*

№	Ризики і загрози, що виникли із вступом до СОТ	Захисні механізми та дії, дозволені правилами СОТ (для України до 10 років, крім п. 6)
1.	Приток дешевої імпоротної продукції на внутрішній ринок України	<p>Здійснення антидемпінгових розслідувань.</p> <p>Здійснення заходів з обмеження імпорту виробів (у випадках, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, стандартам України або завдають шкоди навколишньому середовищу).</p> <p>Право країн на встановлення тарифів (зборів) на експорт та імпорт продукції з урахуванням потреб розвитку найменш розвинених галузей промисловості і таких, які переживають кризовий період.</p> <p>Можливе квотування імпорту, з метою уникнення серйозної шкоди вітчизняним виробникам і тимчасовими проблемами з платіжним балансом країни.</p>
2.	Збільшення експорту сировини для промисловості, що шкодить вітчизняному виробнику	Можливе квотування експорту сировини, коли внутрішня ціна на неї утримується на рівні, нижчому за світову ціну в результаті впровадження урядом плану стабілізації.
3.	Зниження якості стандартів і вимог до імпортованої продукції промисловості	Правила СОТ не вимагають перегляду норм безпечності продукції в разі, якщо це навмисно не спрямовано на створення перепон у міжнародній торгівлі.
4.	Виникнення можливих обмежень у кооперації й торгівлі з країнами, з якими раніше було досягнуто домовленості про особливі умови сприяння та преференції	Обмеження пом'якшуються у випадку наявності так званих «історичних преференцій» (зв'язків країн, що раніше входили до одного державоутворення або за типом «метрополія-колонія», а також за наявності зв'язків у межах регіональних зон вільної торгівлі і митних союзів держав). Ці правила також пом'якшуються для країн, що розвиваються.
5.	Технологічне й кадрове відставання підприємств промисловості порівняно з аналогічними в рамках СОТ	Надання технічної допомоги розвинутими країнами на взаємоузгоджених умовах (підготовку персоналу, допомоги в запровадженні різних заходів, надання консультацій стосовно застосування положень СОТ тощо).
6.	Обмеження субсидування експорту державою	Перші 8 років після вступу до СОТ не діють обмеження субсидування експорту, та додатково ще 2 роки, якщо в країні рівень ВВП на душу населення не перевищує 1000 дол. США, а товар, що субсидується на світовому ринку, не зайняв частку продаж вище за 3,25%.

* складено за [13].

Згідно з даними табл. 2, в рамках СОТ існує достатня кількість легальних захисних механізмів для вітчизняних виробників, проте зазначені в таблиці загрози і проблеми свідчать, що вітчизняні промислові підприємства виявилися в недостатній мірі підготовленими до функціонування в умовах перебування України в СОТ. Переваги відкритих кордонів не були використані вітчизняними суб'єктами господарювання у повній мірі та своєчасно, натомість зростаюча кількість імпортованої низькоякісної продукції становить загрозу як для споживачів, так і для розвитку вітчизняного виробника.

Так, за даними «Укршкірвзуттєпром», незважаючи на збереження достатньо високої ставки імпортного мита на ввезення взуття з-за кордону (нині становить 10%), вітчизняні виробники позбавлені рівних конкурентних можливостей на ринку внаслідок зниження митної вартості імпортованої продукції. В середньому декларована митна вартість одиниці такої продукції у 2010–

2011 рр. становила близько 3 дол. США, у 2002 р. – взагалі 0,2 дол. США! Обсяги щорічного імпорту становлять до 100 млн. пар взуття, тобто держбюджет України отримує від цих операцій лише 300 млн. грн. податкових надходжень, тоді як можливо збільшити цей показник мінімум у 2,5 раза. Інший спосіб звузити базу оподаткування при імпортуванні продукції – фальсифікація її технічних і споживчих характеристик, коли, наприклад, взуття з натуральної шкірсировини декларується як вироблене зі штучної шкіри [4]. Чи коректно в такому випадку стверджувати про загрози для вітчизняного виробника саме через членство країни в СОТ?

Слід зазначити, що у процесі інтеграції до СОТ за 2005–2008 рр. було прийнято 55 законів України та велику кількість постанов Кабінету Міністрів України із змінами та доповненнями, які приводять окремі положення у відповідність до правил СОТ. Зокрема, Україною взято зобов'язання почати поступове зниження експортного мита на живу худобу та шкіряну сировину починаючи з 1 січня 2009 року.

Однак гармонізація вітчизняного законодавства із нормами СОТ залишається недостатньою і просувається повільними темпами. Спостерігається дискримінація вітчизняного виробника порівняно з імпортерами у сфері стандартизації продукції, яка є обов'язковою для продукції українських підприємств і має формалізований характер або у більшості випадків не є обов'язковою для імпортних товарів. Особливо гострою є зазначена проблема в діяльності виробників дитячого взуття.

Процедура обов'язкової сертифікації вітчизняного зразка дитячого взуття коштує близько 15 тис. грн. включає в себе 4 етапи та передбачає підготовку близько 30 документів, що триває до 3 місяців. Слід підкреслити, значно менший пакет документів імпортер готує за 1–2 тижні і виводить товар на ринок швидше. Правила СОТ в даному випадку вимагають визнання європейських закордонних сертифікатів якості та безпечності виробів, тому виробники оперативно проходять процедуру розмитнення й безперешкодно реалізуються в Україні. В той же час вітчизняний виробник зазнає дискримінації через недосконалість нормативно-правової бази. Тому «Укршкірвзуттяпром» звернувся до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України із пропозицією якнайскорішого скасування обов'язкової сертифікації дитячого взуття (шляхом внесення змін до Законів України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та «Про загальну безпечність нехарчової продукції») [5].

Зазначений вище захід є надзвичайно актуальним, особливо з позицій активізації заходів протекціоністського спрямування з боку найбільш розвинутих країн групи G20 під час глобальної фінансової кризи. До таких заходів відносяться: податки або мито, квоти, заборони, мінімальні експортні ціни, ліцензування, скорочення або відшкодування ПДВ для експортерів тощо. З 2008 р. і донині цією групою країн (всі члени СОТ) була санкціоновано близько 550 заходів протекціоністського характеру, з яких лише 18% на даний момент скасовані [7]. У 2009 р. експортні податки застосовувала майже половина членів СОТ. Частина протекціоністських заходів спрямовано саме на ринок легкої промисловості (табл. 3).

Таблиця 3. Протекціоністські заходи країн G20 в 2010–2011 р.
за видами продукції (фрагмент) [7]

Види продукції	Питома вага, %
Сільське господарство	14,9
Промислова продукція	85,1
Зокрема	
шерсть	0,3
вага	1,6
ін. рослинні волокна	0,1
штучні нитки	0,8
спеціальні тканини	0,1
в'язальні або вишиті тканини	0,2
одяг в'язаний/вишитий	1,2
одяг не в'язаний/вишитий	1,8
взуття	0,1
скляний посуд	0,2
Всього по продукції легкої промисловості:	
% від загального обсягу захищеної продукції	6,4
% від обсягу захищеної промислової продукції	7,5

Крім протекціоністських заходів, органи державної влади України, асоціації вітчизняних товаровиробників-експортерів, громадські організації й окремі підприємства галузі та їх об'єднання для поліпшення ситуації в зовнішній торгівлі мають реалізувати такі заходи:

- створення спільної адаптивної зовнішньоторговельної стратегії, що повинна мати рекомендаційний характер і координувати зусилля підприємств-експортерів шкіряно-взуттєвої продукції як на зовнішніх ринках, так і на внутрішньому;

- активізувати роботу посольств, консульств, торгово-промислової палати України щодо сприяння реалізації вітчизняних проєктів за кордоном;

- посилити міжвідомчу координацію у сфері адаптації вітчизняного законодавства до норм і вимог СОТ, взаємодії з виконавчими органами СОТ.

Так, Указом Президента України №522/2010 від 08.04.2010 «Про деякі питання представництв економічних інтересів України за кордоном» у складі закордонних дипломатичних представництв України були утворені відділи з економічних питань [1]. За належного технічного, кадрового й інформаційного забезпечення подібні служби можуть стати дієвим інструментом з оптимального використання всіх переваг, які надає СОТ, в міжнародній торгівлі, зокрема й продукції легкої промисловості України.

Висновки. Вплив вступу до СОТ на економіку України є вкрай неоднозначним, значна кількість показників економічного розвитку підприємств легкої промисловості, в т. ч. виробників шкіряно-взуттєвої продукції знизилася за останні 2 роки. Стає очевидною недостатня готовність України до вступу в зазначену організацію (як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на макrorівні), особливо в докризовий період, що характеризувався бурхливим розвитком споживчого ринку. В українській нормативно-правовій базі бракує реальних захисних механізмів, а також можливостей для суттєвого підвищення ефективності вітчизняних виробників продукції легкої промисловості як на зовнішніх ринках, так і на внутрішньому.

В той же час членство України в СОТ відкриває перед вітчизняними нові можливості на європейському споживчому ринку, зокрема спрощує входження на нові ринки, скорочує процедури стандартизації та сертифікації продукції, обмежує негативну дію протекціоністських заходів, спрямованих проти вітчизняної продукції, представленої на зарубіжних ринках. Крім того, зниження ввізного мита на сировину та матеріали, а також на виробниче устаткування, ініційоване угодами СОТ, сприяє зниженню цін на них і може позитивно відобразитися як на роботі діючих суб'єктів господарювання, так і на перспективах відкриття нових підприємств з виробництва шкіряно-взуттєвої продукції.

При вступі України до організації вдалося зберегти чинну ставку імпортного мита на шкіряно-взуттєву продукцію (10%), її зменшення у подальшому не планується. Таким чином, на збільшення обсягів продаж імпоротної продукції впливає низка інших чинників, зокрема:

- купівельна спроможність громадян (її підвищення зазвичай призводить до активізації імпортерів на ринку, що зростає);
- заниження ввізної митної вартості одиниці імпортованої продукції, що в подальшому здешевлює її, в той час коли малі та середні вітчизняні підприємства, як правило, не можуть мінімізувати оподаткування, внаслідок чого стають неконкурентоспроможними за ціною.

Вирішення першої з проблем лежить у площині стратегічного планування діяльності вітчизняних фірм, збільшення адаптивності та гнучкості їхніх механізмів управління. Проблема заниження митної вартості є зовнішнім чинником впливу на роботу організацій, однак Державна митна служба України сьогодні пріоритетним напрямком своєї діяльності вбачає приведення даного показника до реального ринкового, що в подальшому може вирівняти ситуацію на вітчизняному ринку взуття.

На даний час адаптація вітчизняного законодавства до умов господарювання СОТ вимагає:

- лібералізації відносин у сфері стандартизації та сертифікації вітчизняної продукції галузі, яка потрапляє на внутрішній ринок, особливо це актуально, наприклад, для дитячого взуття (імпортні зразки сертифікацію не проходять, а вітчизняні – втрачають цінну конкурентоспроможність та із запізненням виходять на ринок);
- надання ширших повноважень дипломатичним представництвам України за кордоном в економічній сфері, насамперед з позицій представлення та захисту інтересів вітчизняного виробника-експортера (майже нерегульованою є робота закордонних торгово-промислових палат України).

Можна стверджувати, що вступ України до СОТ не знизив економічний, кадровий, технічний потенціали підприємств-виробників взуття та продукції зі шкіри й хутра. Обсяги виробництва дещо знизилися, проте більша частина підприємств зберегла свою конкурентоспроможність і високий імідж. Посилення конкурентного середовища на внутрішньому ринку надалі сприятиме підвищенню якості пропонованої до продажу продукції. Крім того, дія угод СОТ передбачає посилення боротьби з контрабандною та контрафактною продукцією, що за належної підготовки країни позитивно відобразиться на

становищі як виробників продукції легкої промисловості, реалізації їх експортного потенціалу, так і її споживачів, тобто громадян України, які отримують якісно нову продукцію.

1. Про деякі питання представництв економічних інтересів України за кордоном: Указ Президента України №522/2010 від 08.04.2010 // zakon1.rada.gov.ua.

2. *Андрійчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

3. *Барановська В.М.* Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни // Економіка та держава. – 2012. – №2. – С. 25–26.

4. *Бородина О.* «Укршкірвзуттяпром» за відміну обов'язкової сертифікації дитячого взуття // Легка промисловість. – 2012. – №2. – С. 12–13.

5. *Бородина О.* Ситуація на взуттєвому ринку України // Легка промисловість. – 2011. – №1. – С. 10–12.

6. *Бураковський І.* Теорія міжнародної торгівлі. – К.: Основи, 1996. – 241 с.

7. *Володарський О.В.* Заходи протекціоністського характеру країн G20 під час глобальної фінансової кризи // Економіка та держава. – 2012. – №2. – С. 83–86.

8. Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі / За ред. І. Бураковського, Л. Хандріха, Л. Хоффманна. – К.: Альфа-Принт, 2003. – 292 с.

9. Зовнішня торгівля України товарами за 2011 рік: Експрес-випуск Державної служби статистики від 15.02.2012. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 23 с.

10. Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ: Монографія / За ред. Ю.В. Гончарова. – К.: КНУД, 2011. – 332 с.

11. *Линник В.М., Шпирка Ю.В.* Експертна оцінка загальних наслідків приєднання України до СОТ для галузей промисловості // Економічний простір. – 2009. – №23/1. – С. 25–30.

12. Наслідки вступу до СОТ для української економіки: оцінка цінової конкурентоспроможності / Алі Баяр, І. Кобута, Є. Шкарбан, В. Жигadlo, О. Шевцов. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2007. – 39 с.

13. *Осика С.Г., Пятницький В.Т.* Світова організація торгівлі. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: К.І.С., 2004. – 516 с.

14. Сумарний обсяг імпорту та експорту окремих підгруп товарів за кодами УКТЗЕД // Митна статистика // Державна митна служба України // www.customs.gov.ua.

15. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2001–2012 рр. // Державна служба статистики України // www.ukrstat.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2012.